

WIJKRECHTSPRAAK ROTTERDAM-ZUID

Een onderzoek naar de bevordering van collectief doeltreffendheid in Nederlandse buurten

Student: Mert Gul
Studentnummer: 0893144mg
Supervisor 1: Arjen Leerkes
Supervisor 2: Willemijn Bezemer
Datum: 25-06-2023

Erasmus School of Social and Behavioral Sciences

**Erasmus
University
Rotterdam**

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding.....	2
2. Theoretisch kader	4
2.1 Collectief doeltreffendheid	4
2.2 Wijkrechtspraak Rotterdam-Zuid in de praktijk	4
2.3 Wijkrechtspraak genereert gevoelens die positief zijn voor collectief doeltreffendheid.	5
2.4 Stigma en recidive vermindering als focus.....	6
2.5 Conceptueel model	8
3. Methodologie.....	9
3.1 Interviews en steekproef.....	9
3.2 Observaties	10
3.3 Analyse	10
3.4 Validiteit	11
3.5 Betrouwbaarheid	11
3.6 Verzadiging.....	11
4. Resultaten	12
4.1 Welke ervaringen hebben mensen in buurten zoals Rotterdam-Zuid met reguliere rechtspraak?	12
4.2 Wat zijn de ervaringen van gedaagden en andere betrokkenen met wijkrechtspraak in Rotterdam-Zuid?	14
4.3 Welke aanwijzingen zijn er dat wijkrechtspraak vertrouwen genereert bij gedaagden en buurtbewoners?.....	16
4.4 Welke aanwijzingen zijn er dat wijkrechtspraak invloed heeft op samenwerking tussen bewoners, rechtsinstanties en andere organisaties?.....	16
4.5 Welke obstakels of beperkingen worden er ervaren door buurtbewoners en andere belanghebbenden in de procedure van wijkrechtspraak?.....	17
4.6 Conceptueel model	18
5. Conclusie	19
6. Discussie.....	19
6.1 Beperkingen	19
6.2 Interpretatie van de resultaten	19
6.3 Beleidsrelevantie en aanbevelingen	20
6.2 Onderzoek relevantie en aanbevelingen	21

Abstract: Het doel van deze kwalitatieve studie is het effect verkennen van wijkrechtspraak op aspecten van collectief doeltreffendheid in Rotterdam-Zuid. Via diepgaande semigestructureerde interviews en thematische content analyse worden de ervaringen van belanghebbenden blootgelegd met betrekking tot procedures die plaats vinden voor, tijdens en na wijkrechtspraak zittingen. De bevindingen tonen dat er door middel van een multidisciplinair overleg (MDO) dat voor de wijkzitting plaatsvindt beter maatwerk geleverd wordt aan gedaagden die geconfronteerd worden met complexe problematiek in het alledaagse leven. Gedaagden ervaren daardoor minder negatieve ervaring met afdoening en ervaren meer positieve ervaringen met juridische instanties en maatschappelijke organisaties. Gedeeltelijk worden kenmerken die positief gecorreleerd staan aan collectief doeltreffendheid marginaal positief beïnvloed, waaronder institutioneel vertrouwen en samenwerking met instanties. Deze studie levert bijdrage aan een beter begrip over de invloed van wijkrechtspraak als nieuw instrument in de context van Nederlandse buurten met sociale problemen en collectief doeltreffendheid.

1. Inleiding

Steeds vaker kijken beleidsmakers naar de potentie van gemeenschap gefocuste interventies die zich richten op het oplossen van sociale problemen in een gebied. Het doel is om de sociale gezondheid van individuen en groepen te verbeteren waar nodig is. Een potentieel instrument daarvoor is de wijkrechtspraak (Grootelaar, Schelfhout, & van Duijneveldt, 2020). Deze vorm van interventie is een alternatieve vorm van rechtspraak en is in 2018 ingezet in Rotterdam-Zuid, een buurt waar veel sociale problemen voorkomen. Zittingen bij de wijkrechter worden gehouden in een buurthuis in Rotterdam-Zuid en niet in een regulier rechtbank. Het gaat om relatief lichte onderlinge geschillen bij wonen, werken en winkelen, en zaken die bij de politierechter behandeld worden. Alleen bewoners van Rotterdam-Zuid zijn aansprakelijk en zaken worden uitgekozen door het ZSM gedeelte van het openbare ministerie. Wijkrechtspraak zet zich in op plaatsen waar mensen veel met complexe problematiek te maken hebben zoals verslaving, armoede, hoge schulden, interpersoonlijke familie problemen etc. Het gebruik van wijkrechtspraak heeft potentieel invloed op de sociale gezondheid van een buurt. Deze wordt gemeten door variabelen zoals criminaliteit, verloedering, veiligheid, sociale cohesie en vertrouwen. Een van de variabelen waar wijkrechtspraak potentieel invloed op kan hebben is "collective efficacy", oftewel collectief doeltreffendheid.

Deze term verwijst specifiek naar het collectief vermogen of geloof van leden in een groep dat ze kunnen samenwerken om problemen op te lossen en gedeelde doelen of prestaties te behalen (Bandura, 1997). Collectief doeltreffendheid speelt bijvoorbeeld een kritische rol bij het mitigeren van criminaliteit (Sampson et al., 1997; Burchfield & Silver, 2013; Mazerolle et al., 2010), en in buurten met hogere mate van collectief doeltreffendheid waren er minder fysieke en mentale gezondheidsproblemen (Sampson, 1997; Maimon, Browning, & Gunn, 2010). Over de specifieke relatie tussen wijkrechtspraak en collectief doeltreffendheid is momenteel nog niks tot weinig bekend. Echter beweren onderzoekers wel dat wijkrechtspraak een positief invloed kan hebben op het samenwerk vermogen en vertrouwen in een groep (Zehr, 2002; Gavrielides, 2007). Sampsons (1997) constateert dat deze elementen de voorwaarden van collectief doeltreffendheid zijn, in combinatie met de bereidheid van buurtgenoten om samen te werken en zich in te zetten tijdens onbekende situaties. Zonder sociale cohesie en vertrouwen, beide onderling en naar instanties toe, kan er niet verwacht worden dat leden binnen een groep elkaar ondersteunen en samen doelen behalen. Mocht wijkrechtspraak daadwerkelijk invloed tonen op elementen als cohesie en vertrouwen, dan is de verwachting dat collectief doeltreffendheid positief beïnvloed raakt.

Wijkrechtspraak als interventie wordt academisch onderbouwd door het herstelrecht filosofie, beter bekend als restorative justice. Het doel van herstelrecht is het opbouwen en herstellen van letsel en relaties tussen slachtoffers, misdaders, en de samenleving bij het oplossen van een conflict

(Rychlak, 1990). Onderzoekers beweren dat het deelnemen aan herstel gerichte praktijken psychologisch letsel van slachtoffers kan helpen helen (Strang et al., 2006), recidive verminderen (Braithwaite, 1989) en dat het voor meer begrip en empathie bij betrokken partijen kan leiden (Umbreit, 1999). Ook is er enige aanwijzing dat herstel praktijken helpen bij het opbouwen van vertrouwen, wederzijds begrip en respect, wat kan leiden tot een stijging in sociale cohesie en betrokkenheid bij een groep (Gavrielides, 2007). Daarnaast is er ook sprake van het betrekken van de gemeenschap bij conflictoplossing, dit heet community justice en bouwt verder op herstelrecht. Deze filosofie focust zich vooral op het betrekken van de gemeenschap als geheel (Bazemore & Schiff, 2015; Karp & Clear, 2000). Praktijken binnen community justice nemen verschillende vormen aan, en wijkrechtspraak is daar een instrument van. Onderzoekers beweren dat community justice kan bijdragen aan collectief doeltreffendheid omdat het samenwerking veroorzaakt tussen de gemeenschap, rechtspraak en handhaving (Bazemore & Schiff, 2015). Echter is er nog meer onderzoek nodig naar de specifieke relatie tussen wijkrechtspraak en collectief doeltreffendheid.

Wijkrechtspraak is dus een instrument van restorative community justice dat factoren beïnvloedt die van belang zijn voor collectief doeltreffendheid. Maar of die relatie bestaat in de praktijk is nog onduidelijk, en niet genoeg onderzocht. Er is een kans om de invloed van wijkrechtspraak op collectief doeltreffendheid te verkennen en een bijdrage te leveren aan algemene sociologie en beleidsmakers. Bepaalde vraagstukken die gerelateerd zijn aan collectief doeltreffendheid, juridische instanties en sociologie kunnen toegelicht worden. In dit onderzoek wordt daarom specifiek gericht op hoe en op welke manier wijkrechtspraak invloed kan uitoefenen op collectief doeltreffendheid. De centrale vraag van dit onderzoek is daarom; “Welke aanwijzingen zijn er dat wijkrechtspraak een positief invloed heeft op aspecten van collectief doeltreffendheid in Rotterdam-Zuid?” Het doel van deze case studie is om inzicht te krijgen over of en hoe wijkrechtspraak invloed toont op collectief doeltreffendheid binnen Rotterdam-Zuid. Dit deel van Rotterdam is geselecteerd omdat wijkrechtspraak daar wordt uitgevoerd, en de relevante kenmerken die invloed uitoefenen op collectief doeltreffendheid daar toepasselijk zijn, zoals hoge criminaliteit, relatief laag inkomen en hoge residentiële mobiliteit. In dit onderzoek worden de ervaringen van buurtbewoners, en betrokkenen partijen bij een wijkrechtspraak onderzocht via interviewmethodes. Het veldwerk in dit onderzoek wordt gedeeltelijk gedaan met twee andere studenten die parallel hun eigen onderzoek uitvoeren over wijkrechtspraak met een andere focus.

Daarnaast is dit onderzoek wetenschappelijk relevant omdat het bijdraagt aan zowel professionele als beleid sociologie (Burawoy, 2005) door de verwachte relaties van wijkrechtspraak te verkennen in de praktijk. De overheid wilt graag vertrouwen in rechtspraak en sociale cohesie versterken in armere buurten. Dit onderzoek kan bijdrage leveren aan of wijkrechtspraak daar een goed instrument voor is in Rotterdam-Zuid. Hoewel een positief effect verwacht wordt is dat niet vanzelfsprekend. Daarnaast is het gebruik van wijkrechtspraak nogal nieuw in Nederland en kan dit onderzoek toevoegen aan het gesprek rondom het gebruik van wijkrechtspraak in buurten met sociale problemen. Het ingevoerd beleid van wijkrechtspraak is namelijk nog altijd open tot verandering en ontwikkeling, en daar is verkennend onderzoek voor nodig. Overigens is het bestaand onderzoek over de relevante concepten vaak op empirisch, en individueel vlak gedaan en niet op collectief kwalitatief basis die aansluit op de casus. In dit onderzoek wordt een kwalitatief inzicht bijgedragen aan de bestaande literatuur. Verder levert dit onderzoek ook inzicht aan de algemene kennis binnen sociologie met betrekking tot collectief doeltreffendheid en wijkrechtspraak. Dergelijke informatie kan nuttig zijn voor beleidsmakers. Tot slot kunnen er ook onverwachte bevindingen zijn die toekomstig beleid kunnen beïnvloeden.

De volgende paragrafen zullen belangrijke concepten in de literatuur bespreken zoals; collectief doeltreffendheid, restorative community justice, wijkrechtspraak en de relaties tussen deze

concepten. Vervolgens wordt de methodologie besproken. Daarna worden de resultaten en bevindingen besproken. En tot slot worden conclusies en aanbevelingen gevormd.

2. Theoretisch kader

2.1 Collectief doeltreffendheid

Collectief doeltreffendheid is het geloof van leden in een gemeenschap en als collectief geheel dat ze de capaciteit hebben om samen doelen te behalen (Sampson, 1997; Bandura, 1997). Bandura (1997) beweert dat collectief doeltreffendheid is verdeeld in vier elementen; de overtuiging dat een groep bekwaam is en de nodige middelen hebben, het geloof dat ze kunnen samenwerken en kunnen coördineren als groep, het geloof dat het getoonde inzet tot resultaat leidt, en de overtuiging dat ze kunnen volhouden wanneer obstakels zich voordoen. Daarnaast zegt Sampson (1997) dat de bereidheid om zich actief in te zetten tijdens gevaarlijke, onbekende of ongemakkelijke situaties een belangrijk element is van collectief doeltreffendheid dat Bandura niet aankaart, en maakt dus een onderscheid tussen collectief doeltreffendheid en actie bereidheid. Zonder de nodige sociale cohesie, onderlinge vertrouwen en institutionele vertrouwen is het volgens Sampson onrealistisch om elementen van collectief doeltreffendheid te verwachten in een groep, en daarom ook actie bereidheid. Overigens stelt Sampson (1997) evenals Ross (2000) dat andere buurteffecten collectief doeltreffendheid benadelen, zoals segregatie, relatieve deprivatie en concentratie van migranten. Echter suggereren Kleinhans & Bolt (2014) dat meer onderzoek nodig is in buurten met weinig sociale problemen om contrast te leveren aan het bestaand onderzoek materiaal wat vooral richt op gebieden met veel sociaal economische problemen.

Verschillende onderzoekers constateren dat collectief doeltreffendheid een negatieve correlatie heeft met criminaliteit (Sampson, 1997; Burchfield & Silver, 2013; Mazerolle et al., 2010; Skogan & Maxfield, 1981), een positief effect heeft op zelfvertrouwen en motivatie (Bandura, 1997), een positief effect heeft op eindresultaten en prestaties binnen groepen op zowel individueel als professioneel niveau (Ganotice et al., 2022; Tasa, Taggar, & Seijts, 2007; Stajkovic, Lee, & Nyberg, 2009) en een positieve correlatie met fysieke en emotionele gezondheid (Sampson, 1997; Maimon, Browning, & Gunn, 2010; Fagan, Wright, & Pinchevsky, 2013; Browning and Cagney, 2002). Ook zien onderzoekers dat buurten met hogere mate van collectief doeltreffendheid minder buurtproblemen ervaren en genieten van hogere mate van sociale samenhang (Gerstner, Wickes, & Oberwittler, 2019; Kleinhans & Bolt, 2014). Echter gaan sociale samenhang en collectief doeltreffendheid gepaard en zijn ze met elkaar verweven. In bestaand literatuur zijn er dus veelbelovende resultaten wat betreft collectief doeltreffendheid als voorspeller voor sociale gezondheid en is het belangrijk om te onderzoeken.

2.2 Wijkrechtspraak Rotterdam-Zuid in de praktijk

De wijkrechtspraak is een veelbesproken instrument onder beleidsmakers in Nederland. Het wordt niet alleen in Rotterdam-Zuid gebruikt, maar ook in Amsterdam en Eindhoven. Het doel is om snel en efficiënt buurtconflicten te bemiddelen met een focus op duurzame afdoening en het herstellen van relaties, waarbij in Rotterdam-Zuid specifiek wordt gericht op het helpen van bewoners met complexe problematiek op meerdere vlakken en het vinden van duurzame oplossingen (Jongebreur & Onstenk, 2022). De procedure is anders dan bij gewone rechtspraak. Instanties die zaken selecteren voor het openbare ministerie genaamd het ZSM organiseren onder leiding van het Zorg- en Veiligheidshuis een multidisciplinair overleg voorafgaande aan de zitting. Bij dit overleg komen betrokkenen partijen zoals de reclassering, wijkagent, vertegenwoordigers van het openbare ministerie en de advocatuur overleggen over de zaak. Daarvanuit wordt de wijkrechter geadviseerd via een rapport dat de reclassering voorbereid na het gesprek. Beide de rechter en de gedaagde waar het overleg over gaat zijn afwezig tijdens het MDO.

Evaluatie rapporten tonen dat de wijkrechtspraak in de praktijk effectief functioneert en waarde levert aan bestaande juridische procedures (Grootelaar, Schelfhout, & van Duijneveldt, 2020; Jongebreur & Onstenk, 2022). Bovendien vinden ze dat er vergeleken met traditionele procedures relatief lage kosten waren dankzij minder lange doorlooptijden en administratieve activiteiten. Verder waren er ook indirecte besparingen, zoals het opheffen van druk op gewone rechtbank zittingen en minder noodzaak voor gevangenisfaciliteiten. Verder zien ze dat er meer opkomt is bij wijkrechtspraak zittingen, en dat betrokken bewoners zich meer gehoord voelen waardoor ze meer bereid zijn voor hulpverlening. Daarnaast blijkt dat de wijkrechter in Rotterdam-Zuid bijdraagt aan de mate van sociale cohesie in de wijk, en het herstel van vertrouwen tussen bewoners en rechts instanties (Jongebreur & Onstenk, 2022). Hoewel dit positieve signalen zijn van het gebruik van wijkrechtspraak is het onmogelijk gegeven de korte periode van gebruik definitieve uitspraken te doen.

Echter is er ook kritiek. Hoe kan rechtspraak objectief blijven volgens de wet als rechters zoveel vrijheid krijgen bij een zaak? Hoe wordt de legitieme houding van officiële juridische processen gewaarborgd en zal er enige oneerlijkheid ontstaan tussen reguliere zittingen en wijk zittingen? De wijkrechter richt zich voorlopig op bepaalde thema's zoals complexe echtscheidingen, schulden, Multi problematiek en probleemoplossend strafrecht (Rechstpraak.nl, 2023). Daardoor zijn de zaken nog te licht van aard voor de gegeven kritiek. De verwachting is dan ook niet dat wijkrechtspraak enige tijd in de toekomst ernstige misdrijven zal behandelen.

2.3 Wijkrechtspraak genereert gevoelens die positief zijn voor collectief doeltreffendheid.

2.3.1 Vertrouwen en sociale cohesie

Sociale cohesie en vertrouwen zijn verweven en hebben een positieve correlatie (Uslaner, 2002), en gezamenlijk een positieve correlatie met collectief doeltreffendheid (Sampson, 1997). Wijkrechtspraak is een instrument van herstelrecht en community justice, en in de literatuur stimuleert deze vorm van recht stijgingen in sociale cohesie en vertrouwen (Zehr, 2002; Bazemore & Schiff, 2015). Bemiddelingspraktijken tussen slachtoffer en dader kunnen bijvoorbeeld leiden tot minder angst voor vervolg conflicten, en meer tevredenheid bij het juridische procedure (Umbreit, 1999). Benaderingen vanuit het herstelrecht kunnen positieve invloed hebben op mate van vertrouwen bij de betrokkenen, bijvoorbeeld door het repareren van relaties en faciliteren van wederzijdse communicatie (Gavrielides, 2007; Menkel-Meadow, 2007). Ook kan het oplossen van conflicten bijdrage leveren aan het gevoel van verantwoordelijkheid die een persoon ervaart binnen een gemeenschap. Dit kan ervoor zorgen dat groepsprestaties over het algemeen beter worden (Stajkovic, Lee, & Nyberg, 2009).

2.3.2 Institutioneel vertrouwen

Wijkrechtspraak kan samenwerking tussen bewoners en overheidsinstanties stimuleren (Bazemore & Schiff, 2015), wat kan leiden tot meer vertrouwen tussen bewoners en overheidsinstanties (Skogan & Maxfield, 1981; Gavrielides, 2007). Deze vorm van vertrouwen is belangrijk voor het bevorderen van collectief doeltreffendheid. Volgens Yesberg & Bradford (2011) was bijvoorbeeld het vertrouwen in de politie de meest consistente positieve associatie met collectief doeltreffendheid. Daarnaast waren de aanwezigheid en betrokkenheid van de politie binnen de gemeenschap sterke positieve voorspellers van de mate van collectief doeltreffendheid. Ook is de aanwezigheid van de politie belangrijk voor de vermindering van angst voor criminaliteit, en een betere perceptie van het politieapparaat (Lockey, Graham, & Purves, 2019). De vraag is echter of deze relaties ook te vinden zijn wanneer het over andere instanties en organisaties gaat zoals de reclassering, advocatuur, woon en werk begeleiders en sociale hulpverlening. Daar is nog niet veel specifiek over te vinden met betrekking tot wijkrechtspraak en is de mate van correlatie ook nog onduidelijk.

Wel zijn er aanwijzingen dat institutioneel vertrouwen in zijn geheel een positief correlatie heeft met bijvoorbeeld subjectief welzijn (Hudson, 2006). Ook zijn er in plaatsen met meer

ongelijkheid minder institutioneel vertrouwen (Lipps & Schraff, 2020). Verder suggereren onderzoekers dat mensen meer vertrouwen in instituties hebben wanneer de machtsafstand tussen bewoners en de overheid as kleiner wordt ervaren (Kaasa & Andriani, 2021). Ze adviseren dan ook dat de overheid de bewoners meer moet betrekken bij besluitvorming en andere activiteiten om de ervaren machtsafstand te verkleinen. Het gebruik van wijkrechtspraak sluit goed aan bij dit advies, en is de rol die wijkrechtspraak speelt bij de relatie tussen institutioneel vertrouwen en collectief doeltreffendheid duidelijk. Namelijk dat wijkrechtspraak het institutioneel vertrouwen versterkt of opwekt bij participanten.

2.3.3 Het verspreiden van positieve ervaringen in een gemeenschap via sociale besmetting

In de empirie zijn er dus veelbelovende resultaten wat betreft het effect van herstelrecht instrumenten op sociale gezondheid factoren zoals cohesie en vertrouwen met betrekking tot bewoners die in aanraking komen met deze instrumenten. Een van de vraagstukken die overblijft is hoe die positieve gevoelens zich dan uitbreiden binnen de wijk naar mensen en groepen die niet actief participeren in wijkrechtspraak. Dit kan gebeuren via sociale besmetting. In de literatuur is er een mechanisme die toont dat bepaalde eigenschappen zoals welvaart en fysieke en mentale gezondheid factoren zich verspreiden via sociale netwerken (Christakis & Fowler, 2012). Dit heet “social contagion” theorie, oftewel sociale besmetting. Sociale besmetting is een manier waarop gewoontes, gedrag en ideeën zich verspreiden en potentieel vermenigvuldigen in een sociaal netwerk. Zo kunnen kleine veranderingen groeien tot grote veranderingen op grotere schaal. Enkele aspecten waar sociale besmetting invloed op heeft in het onderzoek van Christakis & Fowler (2012) zijn welvaart, roken, obesitas, samenwerking en geluk. Opvattingen zoals vertrouwen en samenwerkvermogen kunnen potentieel ook via sociale besmetting binnen sociale netwerken in een gebied verspreiden, hoewel bij elke stap van verspreiding het marginale effect van sociale besmetting vermindert. Ook zeggen de auteurs dat er meer onderzoek nodig is in dit gebied.

Via de verwachte correlaties die zijn besproken, en de voorgestelde mechanismes vanuit de literatuur is duidelijk op welke manier wijkrechtspraak invloed kan hebben op collectief doeltreffendheid. Namelijk dat het gebruik van wijkrechtspraak gevoelens kan genereren die een positieve correlatie hebben tot elementen van collectief doeltreffendheid, en dat deze gevoelens zich gedurende een langere periode verspreiden via sociale netwerken in een regio.

2.4 Stigma en recidive vermindering als focus

2.4.1 Het ontstaan van gemeenschap gericht herstelrecht

Ontwikkelingen in rechtspraak zijn ontstaan omdat er in de empirie aanwijzingen zijn dat traditioneel recht niet effectief is op recidive vermindering (Rychlak, 1990). De mate van straf die een overtreder krijgt is vaak niet een goede indicator van recidive. Jongeren die een langere jeugddetentie moeten zitten tonen bijvoorbeeld geen lagere recidive, en kunnen in tegenstelling zelfs hogere recidive tonen (Mulvey, 2011). Gevangenisstraf over het algemeen is geen sterke manier om overtreding af te schrikken (Nagin, Cullen, Jonson, 2009). Overigens is delinquent gedrag meer afhankelijk van hoe zeker de misdader is om met de misdaad weg te komen dan strafmaat. En de sterkte van de strafmaat bij gevangenisstraf, taakstraf, boetes of jeugddetentie tonen geen meetbaar invloed op individuele recidive. Dus als doeleinde is de traditionele vorm van afschrikking niet effectief voor recidive. Ook in Nederland is het doel van straf; vergelding, afschrikking, voorkomen van recidive of herhaling en bescherming van samenleving (LOVS, 2023). Als alternatief voor traditionele vormen van strafrecht is gemeenschap gericht herstelrecht ontstaan. Echter of wijkrechtspraak als instrument van herstelrecht specifiek recidive vermindert is een onbeantwoord vraagstuk. Wel is er in de literatuur veel te vinden over manieren waarop gemeenschap gericht herstelrecht praktijken zoals wijkrechtspraak recidive kan beïnvloeden.

2.4.2 Re-integratie helpt bij het verminderen van recidive en de samenwerking van de gemeenschap

Er zijn verschillende verklaringen voor het ontstaan van afwijkend of deviant gedrag. Een van de belangrijkste verklaringen is de bestempeling theorie (Lerner, 1967). Deze stelt dat criminelen niet vanzelf deviant zijn, maar dat de samenleving ze zodanig heeft bestempeld. Ze accepteren deze identiteit en gaan daardoor afwijkend gedrag aan. Dat zou de oorzaak zijn van delinquent gedrag. Zo wordt ook beweerd dat het juridisch systeem bijdrage levert aan deviant gedrag door middel van het bestempelen van deviant gedrag via het strafrechtelijk systeem. Deze aanpak verklaart ook waarom recidive ontstaat. De geïnternaliseerde identiteit wordt met elk delict en zitting sterker en krijgt de bestempeling meer kracht. Volgens Braithwaite (1989) is het stigmatiseren van overtreeders daarom niet effectief voor recidive vermindering, en kan re-integratie van de delinquent tot de samenleving recidive beter bestrijden.

Volgens Braithwaite (1989) wordt een persoon die een strafbaar feit pleegt uit de gemeenschap gesloten en blootgesteld aan stigmatisering. Deze stigmatisering is volgens hem positief gerelateerd aan recidive (Braithwaite, 1989; Miethe, Reese, & Lu, 2000). Er zijn twee vormen van stigmatisering. "Stigmatic shaming", waar een permanente stempel wordt geplaatst op deviant gedrag zoals, drugsverslaafde of junkie om de gemeenschap te beschermen. En "reintegrative shaming", waar de delinquent een kans krijgt om terug geaccepteerd te worden in de gemeenschap na een periode van stigmatisering. Wanneer samenlevingen die participeren in reintegrative shaming praktijken ervaren zij minder criminaliteit (Braithwaite, 1989). In de empirie wordt de negatieve relatie tussen reintegrative shaming praktijken en recidive erkend (Murphy & Harris, 2007; Tyler, Sherman, & Strang, 2007). Wijkrechtspraak als proponent van restorative community justice en reintegrative shaming praktijken kan dus potentieel recidive verminderen. Dankzij de re-integratie na het delict tot de gemeenschap kunnen delinquenten zich potentieel meer gaan identificeren met de gemeenschap, en minder met de bestempeling. Bovendien zorgt reintegrative shaming ervoor dat gemeenschapsleden meer actief betrokken zijn bij het bestraffen van lichte zaken, wat weer inspeelt op andere mechanismes die van belang zijn voor collectief doeltreffendheid. Dit is belangrijk omdat het gevoel van veiligheid een positieve correlatie heeft voor actie bereidheid van individuen binnen een groep (Sampson, 1997; Kleinhans & Bolt, 2011). Wanneer criminaliteit cijfers dalen dankzij recidive vermindering heeft dit indirect gevolgen voor mate van collectief doeltreffendheid.

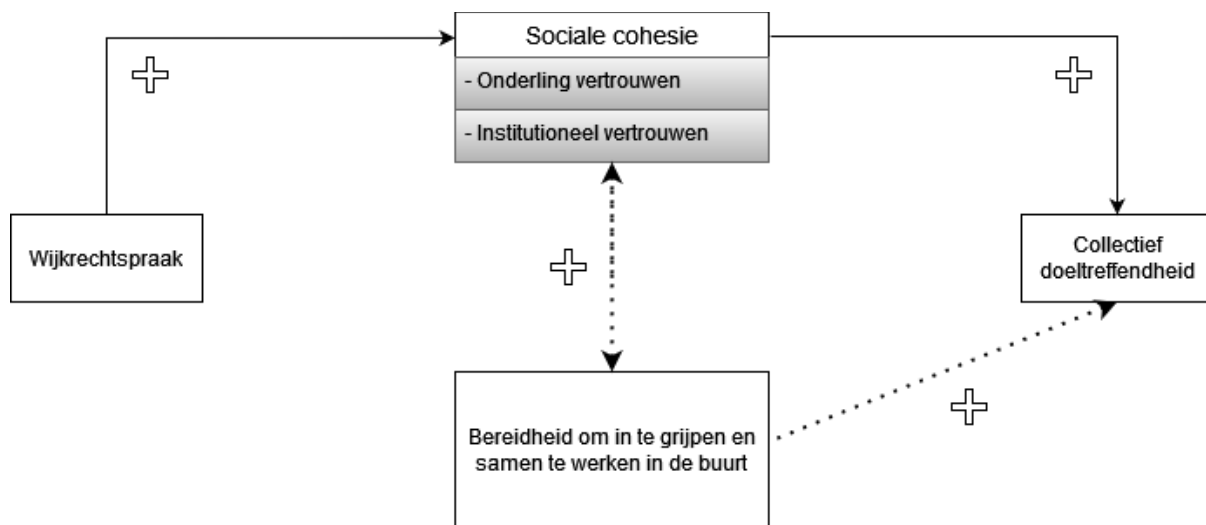
Samengevat is het duidelijk dat wijkrechtspraak belangrijke componenten bevat die voor recidive kunnen zorgen volgens onderzoekers. Daarom is de verwachting dat via deze mechanisme wijkrechtspraak voor minder recidive zorgt, en tot meer samenwerking en gevoelens van veiligheid in de gemeenschap leidt. Of dat ook daadwerkelijk zo is moet nog duidelijk worden.

2.5 Conceptueel model

In figuur 1 zijn de verwachte relaties aangegeven. Volgens de besproken literatuur in het theoretisch kader zijn er een aantal mechanismes van toepassing waardoor er verwacht wordt dat elementen van collectief doeltreffendheid positief beïnvloed raken;

- 1) Meer vertrouwen in instanties dankzij betere ervaringen met afdoening van strafbare feiten.
- 2) Meer onderling vertrouwen tussen buurtbewoners door minder sociale problematiek, relatie bemiddeling en recidive.
- 3) Versterking van positieve effecten in de buurt dankzij sociale besmetting.
- 4) Bereidheid om in te grijpen / samen te werken stijgt dankzij hogere mate van sociale cohesie.

Figuur 1. Conceptueel model

In de literatuur is niet duidelijk hoe en of bereidheid om in te grijpen en samen te werken beïnvloed raakt door sociale cohesie. Echter is het wel een belangrijk element van collectief doeltreffendheid volgens Sampson (1997), en is de veronderstelling dat sociale cohesie en bereidheid verweven zijn. In de resultaten in figuur 3 worden de actuele relaties aangetoond die vanuit het onderzoek concreet geconstateerd konden worden.

3. Methodologie

Dit onderzoek was uitgevoerd door middel van een verkennend kwalitatief ontwerp om via verschillende bronnen antwoord te geven op de vraag, “Welke aanwijzingen zijn er dat wijkrechtspraak een positief invloed heeft op aspecten van collectief doeltreffendheid in Rotterdam-Zuid?”. Hiervoor zijn professionals binnen het wijkrechtspraak programma in Rotterdam-Zuid (N=13) gesproken via semigestructureerde interviews met een topic lijst gebaseerd op de relevante literatuur. De topic lijst is te vinden in Bijlage 2. Daarnaast zijn ook 5 gedaagden binnen reguliere rechtspraak geïnterviewd. In tabel 1 staat een overzicht van alle respondenten.

Tabel 1 Respondenten

<i>Interviewers aanwezig</i>	<i>Soort</i>	<i>Aanwezigheid onderzoeker</i>	<i>Locatie</i>
3	Advocaat 1	Ja	Kantoor van respondent
4	Advocaat 2	Ja	Kantoor van respondent
3	Programma manager 1	Ja	Online
1	Stadsmarinier	Nee	-
2	Wijkagent	Ja	Politie bureau
1	Beleidsontwikkeling zorg en veiligheidshuis	Nee	Online
3	Amnesty internationaal	Ja	Gebouw van respondent
3	Programma manager 2	Ja	Online
3	Project medewerker zorg en veiligheidshuis (Gewerkt bij ZSM van OM)	Ja	Online
1	Rechter (wijk, en reguliere rechtspraak)	Ja	Online
1	Programma manager 3	Nee	Online
1	Woon- en werk begeleider gemeente Rotterdam-Zuid	Ja	Online
1	Gemeente medewerker Rotterdam-Zuid	Ja	Kantoor van respondent
1	Vijf gedaagden reguliere rechtspraak	Ja	Buiten locaties en in de auto

3.1 Interviews en steekproef

Bij het werven van professionals is gebruik gemaakt van een doelgerichte steekproef omdat het om specifieke betrokkenen ging. De interviews zijn gedaan op de gewenste locatie van de respondent/online en duurden gemiddeld 45 minuten. Veel van de interviews zijn afgelegd met meerdere onderzoekers tegelijk die allemaal vragen hebben gesteld tijdens het interview. In tabel 1 staan de specifieke gegevens. Omdat meerdere onderzoekers dezelfde soorten van respondenten wilde werven en er maar een schaarse aantal mensen waren in de doelgroep is gekozen voor deze aanpak. Daarnaast was het idee om verschillende gedaagden te spreken die een wijkzitting hebben gehad via semigestructureerde interviews. Dit was zoals verwacht moeilijk in verband met privacy, toegankelijkheid en beperkte hoeveelheid mensen binnen de gegeven populatie. Ondanks de moeite om via professionals en op locatie respondenten te werven is dit niet gelukt. Er was ook een moment

afgesproken om met een mede onderzoeker in Rotterdam-zuid 4 a 6 uur lang bewoners te spreken. Dankzij onverwachte wendingen van medische gezondheid was dat niet gelukt. Tot slot is er als alternatief is er met 5 gedaagden gesproken die een- of meerdere malen in aanraking geweest zijn met reguliere rechtspraak in Rotterdam en Dordrecht. De interviewer heeft deze allemaal zelf afgenomen. Het gaat om twee buurtbewoners binnen Rotterdam-Zuid en drie in Dordrecht en Zwijndrecht. Deze regio's waren gekozen omdat de onderzoeker daar het meeste toegang tot had, en de regio's wat betreft sociale problematiek vergelijkbaar zijn aan elkaar. De geïnterviewde gedaagden waren allemaal mannen met een Turks-Nederlands achtergrond die in Nederland geboren zijn tussen de 20 en 30 jaar oud omdat de onderzoeker daar de meeste toegang tot had tijdens het onderzoek. De relevante zaken waren omtrent civiel en strafrechtzaken zoals, burenruzies, openlijk geweldpleging of illegale bezittingen. Er is gebruik gemaakt van beide een gemak- en sneeuwbalsteekproef, want via de eerste respondenten zijn nog meer respondenten geworven voor het onderzoek. De eerste respondent was een bekende van de onderzoeker vanuit de woonomgeving, daarvanuit zijn meerdere respondenten gevonden die wilde meedoen aan het onderzoek. De interviews zijn afgelegd in de gewenste locaties en taal van de respondenten. De onderzoeker ging mee in het gedrag dat passend was per interview om de respondent op hun gemak te stellen. Er werd bijvoorbeeld in de auto geïnterviewd, gerookt tijdens de interviews, scheldwoorden en straattaal gebruikt en af en toe van taal verwisseld tijdens de interviews.

3.2 Observaties

Naast de officiële interviews van het onderzoeksvoorstel waren er ook een aantal observaties voor oriëntatie die buiten het originele voorstel vielen. Er werd geobserveerd bij 10 wijkrechtspraak zittingen, en 5 reguliere rechtspraak zittingen in Rotterdam. In totaal was dat tussen 14 en 16 uur binnen en buiten de zittingen. Op deze dagen zijn er ook meerdere gesprekken gevoerd met advocaten, mensen van de reclassering, rechters, politie en het OM rondom de zittingen. Ook waren er een aantal opmerkingen gemaakt over het gedrag en houding van gedaagden voor, tijdens en na de zitting. Deze observaties maakten geen deel uit van het onderzoeksvoorstel en zijn alleen gebruikt tijdens het vooronderzoek. Wel zijn sommige opmerkingen vanuit de observaties gebruikt als reflectie op de bevindingen.

3.3 Analyse

De kwalitatieve analyse van de verzamelde gegevens omvatte een diepgaande inhoudsanalyse. Door middel van thematische content analyse en een inductief analyse methode is met behulp van een iteratief procedure van codering en categorisatie geanalyseerd. Alle afgenomen interviews waren zorgvuldig getranscribeerd en geanonimiseerd om de identiteit van de respondenten te verbergen. De transcripties zijn vervolgens systematisch geanalyseerd om de meest voorkomende en belangrijke patronen en thema's in de dataset te identificeren. De analyse ging van start met open codering technieken waarbij alle relevante woorden, zinnen, concepten of ideeën werden bestempeld met een relevante code. Daarvanuit werden de codes gecategoriseerd om thema's te ontwikkelen. Deze manier van coderen is gebruikt bij transcripties van beide professionals en gedaagden. De relevante thema's vanuit de analyse worden besproken in de resultaten. Na het onthullen van de patronen en thema's in de dataset zijn de thema's verder beschrijvend geanalyseerd om meer diepgang te krijgen tot de context en relevantie van de thema's. De relevante thematiek werd grondig besproken en gesteund door citaten uit de gevoerde interviews om de bevindingen te contextualiseren. Door inzicht te geven op de thema's en relaties wordt een compleet beeld geschetst over de bevindingen. Om de betrouwbaarheid van de resultaten te waarborgen is gebruik gemaakt van triangulatie methoden door de resultaten met andere bronnen van informatie te vergelijken. De analyse werd met behulp van Atlas.ti software uitgevoerd om het proces van de analyse efficiënter te maken.

3.4 Validiteit

Ten behoeve van de validiteit is gebruik gemaakt van triangulatie in dit onderzoek. Er is regelmatig overlegd met een begeleidende onderzoeker, en andere onderzoekers tijdens het onderzoek proces. Daarnaast is gebruik gemaakt van verschillende theorieën vanuit de literatuur, en zijn er meerdere verzamel methoden gebruikt zoals interviews, observaties en literatuur onderzoek. Zo is de lijst met onderwerpen voor de interviews opgesteld op basis van de relevante literatuur. Alleen de meest relevante literatuur was geraadpleegd in overleg met andere onderzoekers. Daarnaast wordt de validiteit van de resultaten van professionals gewaarborgd omdat de verschillende vakgebieden die deel uitmaken van de wijkrechtspraak procedure zijn geïnterviewd, ofwel er was een heterogene steekproef die representatief is van de populatie. Dat kan niet gezegd worden over de doelgroep van gedaagden. Die waren homogeen en kunnen de resultaten niet gegeneraliseerd worden, maar draagt de homogeniteit wel bij aan de interne validiteit van de bevindingen wat betreft de demografiek van de gedaagden. De steekproef grootte is adequaat voor professionals, echter is dit niet het geval voor gedaagden. Idealiter zou de steekproef grootte van gedaagden groter en meer divers moeten zijn. Tot slot waren er meerdere onderzoekers aanwezig bij het afleggen van de meeste interviews met professionals. Daardoor kon soms de diepte van het onderwerp niet goed bereikt worden en levert dat een deuk tot de validiteit van de bevindingen. Deze aanpak was gekozen zodat er meer toegankelijkheid was tot de relatief kleine groep professionals. Zonder deze aanpak zou de kwaliteit en aantal van de respondenten minder sterk zijn. Bij de gedaagden was alleen de onderzoeker aanwezig en zijn de thema's aangehouden van het onderzoeksvoorstel.

3.5 Betrouwbaarheid

Wat betreft de betrouwbaarheid van het onderzoek zijn er bedreigingen geweest zoals beperkt netwerk, sociale wenselijkheid en bias. Bij de sneeuwbal steekproef van gedaagden werd initieel gebruik gemaakt van het sociaal netwerk van de onderzoeker. Dit betekent dat andere onderzoekers geen toegang hebben tot hetzelfde netwerk. Daarnaast was er sprake van enige sociale wenselijkheid tijdens de interviews met beide professionals en gedaagden. Dat betekent dat sommige interview antwoorden potentieel incorrect of onwaar kunnen zijn omdat respondenten een bepaald gewenst antwoord leveren in plaats van de waarheid. Wel deed de onderzoeker zijn best om de invloed daarvan te mitigeren door respondenten op gewenste locatie te interviewen en de respondent op gemak te stellen over de interview procedure en verwachting. Tot slot is er bias, beide vanuit de respondenten en de onderzoeker. Wat betreft professionals werken zij voor de wijkrechtspraak en is het mogelijk dat ze extra positief zijn over de resultaten, terwijl daar minder sprake van is in de realiteit. Wat betreft bias van de onderzoeker is er veel overeenkomst tussen de gedaagden en de onderzoeker zoals cultuur, leeftijd, geslacht, leefomgeving en sociaal netwerk. Daardoor was de onderzoeker kwetsbaar tot het beïnvloeden van de resultaten omdat er meer herkenbare situaties en problemen tot orde kwamen zoals het gedrag van de politie tegenover minderheden.

3.6 Verzadiging

Daarnaast was het duidelijk tijdens de interviews met professionals dat niet iedereen dezelfde toegang had tot informatie met betrekking tot gedaagden. Tot slot was duidelijk na de 12^e interview dat er sprake was van verzadiging. Er was geen nieuwe informatie meer beschikbaar vanuit professionals binnen wijkrechtspraak. Hetzelfde geldt voor gedaagden na de 5^e interview, hoewel respondenten van een ander demografiek zoals geslacht, migratieachtergrond of leeftijd nog wel nieuwe informatie hadden kunnen bieden. Wat betreft de representativiteit van professionals betrokken bij wijkrechtspraak een kleine populatie. De exacte hoeveelheid is onduidelijk, maar er zijn maar een beperkte hoeveelheid mensen die binnen de context van wijkrechtspraak werken. De verschillende beroepen die samenwerken bij het leveren van wijkrechtspraak zijn bijna allemaal geïnterviewd. De steekproef was heterogeen en representatief van de doelgroep. Daarom zijn de

gegevens die vanuit de professionals vergaard zijn representatief van de populatie. Echter is hetzelfde niet geldig voor de gesproken gedaagden. Dat waren er maar 5 en ze behoorden allemaal tot dezelfde demografiek, Turks-Nederlandse mannen tussen de 20 en 30 in Zuid-Holland. Deze steekproef is te klein en niet heterogeen om de populatie van gedaagden te representeren. Daar waren veel meer gedaagden nodig met allemaal verschillende kenmerken zoals geslacht, komaf, leeftijd etc. De redenen dat niet meer gedaagden gesproken zijn waren het beperkte bereik van de onderzoeker, tijd en beschikbare middelen.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk zijn de bevindingen van het onderzoek gepresenteerd. Met deze resultaten is er antwoord gegeven op de hoofdvraag, en zijn er op basis van de resultaten ook conclusies en aanbevelingen gedaan. De hoofdvraag van het onderzoek is, “Welke aanwijzingen zijn er dat wijkrechtspraak een positief invloed heeft op aspecten van collectief doeltreffendheid in Rotterdam-Zuid?” De hoofdvraag is verdeeld in 5 deelvragen;

- 1) Welke ervaringen hebben gedaagden in buurten zoals Rotterdam-Zuid met reguliere rechtspraak?
- 2) Wat zijn de ervaringen van gedaagden en andere betrokkenen met wijkrechtspraak in Rotterdam-Zuid?
- 3) Welke aanwijzingen zijn er dat wijkrechtspraak vertrouwen en verbondenheid genereert bij buurtbewoners?
- 4) Welke aanwijzingen zijn er dat wijkrechtspraak invloed heeft op samenwerking tussen bewoners, rechtsinstanties en andere organisaties?
- 5) Welke obstakels of beperkingen worden er ervaren door buurtbewoners en andere belanghebbenden in de procedure van wijkrechtspraak?

De volgende paragrafen presenteren en bespreken de resultaten gedetailleerd per deelvraag, vervolgd door een samenvatting van de resultaten, een discussie, conclusie en aanbevelingen.

4.1 Welke ervaringen hebben mensen in buurten zoals Rotterdam-Zuid met reguliere rechtspraak?

Tijdens de interviews met gedaagden kwamen verschillende ervaringen met betrekking tot reguliere rechtspraak naar voren. Opmerkelijk genoeg waren er weinig opmerkingen rondom praktische aspecten van een zitting zoals duur, afstand, kosten etc. Verder werd tijdens de analyse een verwacht thema onbevestigd. De meest prominente verwachting op basis van literatuur en empirisch onderzoek was dat de gedaagden, juist in deze doelgroep, weinig vertrouwen in overheidsinstanties en rechtspraak zouden hebben. Dit was niet het geval, de gedaagden waren neutraal tegenover de politie en rechtspraak als geheel. Er heerste ambivalentie richting instanties omdat enerzijds begrip was voor de nodige procedures, maar anderzijds onbegrip voor de praktische uitvoering van. Een terugkomende retoriek was dat de politie “gewoon zijn werk deed”. En dat was ook geldig voor rechtspraak over het algemeen. Van de 5 gedaagden erkenden 4 hun eigen verantwoordelijkheid in de zaken waar ze betrokken bij waren en begrepen dat zij door het juridische proces moesten gaan. Het was nou eenmaal zo volgens de gedaagden. De gedaagden erkenden de legitimiteit en noodzaak van de nodige juridische procedures van afdoening.

“Ja, want soms, je weet toch, als je iets doet wat gewoon niet mag volgens de wet...Dan moet je soms gewoon, je weet toch...Dan krijg je gewoon straf daarvoor.”

“heb ik drie keer op zittingen gezeten. Maar daar was ik gewoon schuldig.”

“Ehm, ik had een vrij normale ervaring met de politie gehad, hun deden hun werk.”

“De jongeren hebben een heel fout beeld. Ze weten niet hoe ze de politie moeten gebruiken. De politie is niet alleen maar om boetes aan te schrijven. De politie kan fixen voor jou.”

Echter uitten 3 gedaagden ontevredenheid over de uitvoering van de juridische procedures. De klachten gingen specifiek over het gedrag en toon die eenheden binnen het politie apparaat en rechtssysteem hanteerden, inclusief de reclassering en andere instanties in de procedure van afdoening. Alle 5 gedaagden vonden het uitermate belangrijk om gehoord en menselijk behandeld te worden gedurende het juridisch proces. Dit was bij 3 gedaagden niet het geval. De klachten waren bijvoorbeeld dat de reclassering te nonchalant was en geen oor had voor problemen, of dat te toon van de politie onnodig, uitlokkend en frustrerend was. Daarnaast was het gedrag van agenten binnen, buiten en rondom de rechtszaal storend. Gedaagden voelden zich beoordeeld, uitgelokt en bestempeld.

“Ik ging gewoon netjes meewerken, probeer normaal te praten met hen. Maar weer kreeg ik ook niet zo vaak de kans om te praten met ze.”

“Ja, het is sowieso zeg maar fijner als iemand een oor geeft voor wat jij zegt. Ja, want dan heb je ook het gevoel van deze agent of iemand van reclassering of rechter of iets... Doet gewoon zijn best om mij te begrijpen, weet je? Want dan is het probleem ook veel sneller opgelost op een makkelijke manier.”

“Ik heb meer het idee zeg maar. Dat mensen van reclassering niet vertrouwen zijn.”

“Dus weet je toch, hoe agenten met mensen in de wijk omgaan is het belangrijkste. Als je een agent bent. Ben jij ook een beetje het gezicht van het wijk.”

“Maar als je die probleem niet kan uitpraten, dan blijft die probleem. Want er moeten geen irritaties blijven als je naar de rechter zou gaan. Iedereen moet zijn woorden kunnen doen.”

Verder gaven 3 van de 5 gedaagden aan dat er speciale omstandigheden waren waardoor ze niet actief aanwezig konden zijn bij een zitting, straf of afspraak. Daar werd niet naar geluisterd door de relevante instanties bij reguliere rechtspraak en straftraject. Dit waren dan persoonlijke omstandigheden zoals geen geld voor vervoer, problemen met fysieke en emotionele gezondheid, druk vanuit andere levensgebieden zoals werk en thuisproblemen, relatieproblemen etc. Thema's zoals strafmaat of resultaat van de zitting waren niet even belangrijk als gehoord worden en humanaan behandeld worden. Overigens hadden in 3 van de 5 gevallen de zitting een negatief invloed op het huidige levensdruk van de gedaagden. Terwijl ze al financiële problemen hadden kregen ze bijvoorbeeld een geldboete die niet te betalen was, of moesten ze een straftraject doorlopen terwijl ze moesten werken. Er werd ook veel stress ervaren door de zitting procedure. Kritische overwegingen waren niet genoeg in beschouwing genomen volgens de gedaagden. De gedaagden bleven in de problemen. Dus in plaats van het herstructureren van problematiek zorgde afdoening voor nog meer problemen voor de gedaagden.

Er was dus vaak sprake van veel slechte ervaringen met instanties die betrokken zijn bij de zitting procedures van reguliere rechtspraak. Deze ervaringen waren belangrijk voor de manier waarop gedaagden keken naar de verschillende instanties. Hoewel ze erkennen dat het proces van afdoening noodzakelijk is, ervaren gedaagden deze procedure niet als probleem oplossend maar juist als additionele stressor. Er heerste veel ontevredenheid met betrekking tot instanties en de gedaagden

bleven na de procedures geconfronteerd worden met de complexe problematiek waarin ze verzeild waren geraakt.

4.2 Wat zijn de ervaringen van gedaagden en andere betrokkenen met wijkrechtspraak in Rotterdam-Zuid volgens professionals?

4.2.1 Ervaring van professionals

Tijdens het onderzoeken van de ervaringen van belanghebbenden binnen wijkrechtspraak zittingen kwamen er een aantal bevindingen naar boven. Over het algemeen waren professionals onderling tevreden over het proces van wijkrechtspraak. Verder was een belangrijk thema samenwerking. Respondenten vonden het bijvoorbeeld prettig dat zij een korte communicatie en werk afstand hadden met andere relevante instanties en personen die betrokken zijn bij een zitting. Iets wat niet het geval is bij reguliere rechtspraak. Als resultaat daarvan ervaren respondenten het proces als snel, terwijl reguliere rechtspraak als langzaam werd gezien. De snelheid vanaf de werving van een zaak vanuit het OM tot het straftraject was opgemerkt in de gesprekken. Ook de hoeveelheid tijd die professionals kregen om een zaak grondig te bespreken was langer en dat vonden professionals fijn omdat ze dieper in een zaak konden kijken.

“Het is voor ons heel prettig dat je mensen, ja, goed onder de knoppen hebt zitten. Je kunt ze snel bereiken, want dat was voorheen toch altijd best wel lastig, moet ik zeggen.”

“en dat is gewoon heel fijn, dus je weet elkaar wel te vinden.”

“De rechters zijn wel tevreden. Ja dat ze veel tijd hebben, meer tijd dan een normale zaak waardoor je echt in gesprek kunt komen met een verdachte”

“Reclassering is er heel snel bij betrokken heb je vaak een kort lijntje mee, terwijl een reguliere strafzaak nou ja, duurt maanden doen voordat je iets hoort van de reclassering.”

Daarnaast was opmerkelijk dat professionals het verschil tussen reguliere en wijkrechtspraak vooral zagen in het werk dat voor de zitting plaats vindt. Omdat er in het multidisciplinair overleg voor de zitting meer relevante partijen betrokken zijn, en zij dichterbij elkaar zitten kan er beter maatwerk geleverd worden volgens de informanten. De informatie die tussen de partijen verstrekt wordt is van groot belang voor het leveren van maatwerk bij mensen met verschillende problemen. Ze kregen dingen te horen van collega's waar ze anders geen toegang tot hadden. Daar ligt de kracht van wijkrechtspraak volgens de respondenten. Het multidisciplinair overleg, ofwel MDO wordt erkend als de meest belangrijke toevoeging van wijkrechtspraak in de interviews, en overigens ook het grootste verschil dat wijkrechtspraak onderscheidt.

“Dan ga ik naar het MDO maar dan krijg ik natuurlijk heel snel veel informatie over waarom die klant weer terugkomt. Iemand zei bijvoorbeeld van ja er stonden ook nog drie auto's op zijn naam. Dat is meestal natuurlijk geen goed teken. Vaak zijn dat dan katvangers. Dat hoor ik dan tijdens dat overleg maar ik zou dat anders echt niet van hem horen.”

“Ja hoe meer je weet van een klant, hoe moeilijker trouwens ook de beslissing wordt maar hoe passender ook de straffen worden. Er is dus veel meer maatwerk. En als je niet veel informatie weet ja er zijn ook heel veel richtlijnen. Hoe meer je weet, begrijp je ook veel meer over de problemen. Dan snap je vaak ook meer waarom die het heeft gedaan. Dat is natuurlijk voor de rechter ook zo.”

“Maar goed, dan is het natuurlijk toch wel fijn dat iemand vanuit de reclassering even kan bellen. Nou, hey van yoh, we krijgen geen contact, kunnen we samen aan de deur. Dan heb je

dan toch weer die leuke samenwerking die je anders dus niet hebt. Dus je netwerk vanuit wijkagent-schap wordt natuurlijk ook heel groot.”

Volgens professionals die wijkrechtspraak gezamenlijk uitvoeren wordt wijkrechtspraak als erg positief gezien. Ze constateren dat gedaagden meer effectief uit de complexe problematiek geholpen worden dankzij het mogelijke maatwerk dat geleverd wordt. Er is meer inzicht in het leven van de gedaagde en meer tijd om een duurzaam en gericht straftraject te leveren.

4.1.2 Ervaring van gedaagden volgens professionals

Wat betreft de ervaringen van buurtbewoners die met wijkrechtspraak te maken hebben gehad waren er over het algemeen positieve geluiden. De opmerkingen die professionals maakten over de ervaringen van gedaagden kwamen vaak overeen, beide tussen professionals in het zelfde vakgebied en andere vakgebieden. Een veel voorkomend thema was toegankelijkheid. Bewoners bleken meer te genieten van toegankelijkheid, zoals reisafstand, kosten beperking, en van de minder intimiderende sfeer van het buurthuis vergeleken met een regulier recht gebouw. Als het ware kunnen gedaagden zowat kosteloos en incognito de buurthuis instappen. Ook is er geen politie aanwezig, en zitten veel partijen in een wachtkamer samen voor de zitting. Verder hadden gedaagden het gevoel dat er echt iets gedaan werd aan hun problemen. Ze kwamen in sommige gevallen grotendeels uit hun levensproblemen zoals schuld, echtscheiding of huiselijk geweld problemen enz. Gedaagden bleken meer bereid te zijn om probleemoplossend hulpverlening in te schakelen wanneer ze bij wijkrechtspraak kwamen te zitten. Dit kwam overeen met de hogere opkomst. Gedaagden ervaarden wijkrechtspraak dus meer als probleem oplossend, en minder als straf. Onder gedaagden was er een positieve kijk naar wijkrechtspraak.

“Ja de meesten vinden het wel prima. Het is allemaal wat relaxter. Als je daarbinnen komt, het gebouw, je gaat zo’n schoolgebouw in, ja het is een hele andere sfeer. Dus ja wat dat betreft is het positief. De meeste ervaringen zijn dan ook wel positief.

“Ja, zeer positief. De meeste bewoners ervaren het als positief. Want je moet het zo zien. Hier op de (NAAM WIJK WEGGEHAALD) staat een heel groot gebouw. Dat is gewoon echt een wijkgebouw. Daar zit een keuken in, de kinderen kunnen daar gaan kickboksen, er zit een knutselclub in. Allemaal dat soort dingen. Maar ook echt een rechtszaal. Dus ja, de bewoners zien niet, de andere bewoners zien niet of hij (de verdachte) nou een bakje koffie gaat doen. Of dat hij nou naar de rechtszaak gaat. Dat vinden ze natuurlijk sowieso heel positief.

“Jazeker, ik heb nog een filmpje. Ik kan het je niet toesturen. Met een bewoner die dan zegt. Oh ja, ik zou het zeker aanraden. Die wilde echt op de web. We hebben een paar mensen met een stip en een sterretje. Daar is het helemaal goed mee gekomen. Die had helemaal ontdekt dat het fantastisch was. Die zou het zeker aan zijn burens aanraden. Zeker omdat hij in de buurt was. Ik denk dat het wel het effect kan hebben. Dus ook voor de wijk.”

“Omdat zijn leven gewoon weer van diepe ellende naar... Dus echt aan de hand is genomen. En er gewoon weer perspectief was. Dat is echt zo. En zoals ik zelf noemde, er was naar hem geluisterd op meerdere momenten. Er was tijd. Maar het werd gewoon aangepakt. Dus hij had schulden. Dat was ook aan de hand. Hij zat in een strafrechtverhaal. Ik weet niet meer precies wat hij had gedaan. En thuis liep het niet. Dat kan he... Dus er was ook nog... Ik weet niet precies meer wat er was. Maar dat is gewoon... Zijn leven was weer... Die man stond er echt onwerkelijk stralend bij. Zijn leven had gewoon weer perspectief. Het was gewoon de duurzame oplossing. Die was er voor hem.”

In de gesprekken kwam ook naar voren dat er beperkingen zijn. Er zijn nog veel gedaagden volgens professionals waar geen enkel interventie verandering in gedrag kan teweeg brengen. Zo ook niet wijkrechtspraak volgens hen. Verder is er enige bereidwilligheid nodig vanuit de gedaagden om überhaupt mee te willen werken, wat niet altijd het geval blijkt te zijn. Over het algemeen waren professionals vanuit elk vakgebied het grotendeels eens met elkaar dat gedaagden positieve ervaringen hebben met wijkrechtspraak.

4.3 Welke aanwijzingen zijn er dat wijkrechtspraak vertrouwen genereert bij gedaagden en buurtbewoners?

Bij het onderzoeken van vertrouwen kwamen in de analyse een aantal bevindingen. Vanuit de 5 gedaagden was duidelijk dat vertrouwen naar de politie toe afhankelijk waren van het gedrag van individuele agenten. Hoewel de gedaagden hun afstoot naar individuele representatieve binnen het strafrechtstelsel zoals agenten niet verwarren met vertrouwen naar het hele systeem toe, wordt wel duidelijk dat er aanzienlijk veel slechte ervaringen op individueel vlak voorkomen en dat dankzij die ervaringen de politie minder vertrouwd wordt. Verder voegden professionals toe dat goede ervaringen van gedaagden binnen alle facetten van het strafrechtstelsel tot meer vertrouwen leiden richting de relevante instanties toe. Verder was een ander belangrijke thema die naar boven kwam het gehoord worden. Deze waren beide in gesprekken met professionals als met gedaagden een belangrijk factor. Professionals merkten op dat gedaagden zich meer gehoord voelden bij procedures van wijkrechtspraak. Er was meer inzicht voor de problemen van de gedaagden die werden aangekaart tijdens de procedure. Problemen die binnen en buiten rechtspraak vallen werden aan gewerkt en dat was prettig voor gedaagden. Gedaagden waren meer bereid om aan trajecten mee te werken die een probleemoplossend doel hadden zoals schuldsanering of therapie. Effectief hadden ze meer vertrouwen in de procedure van rechtspraak.

Daarnaast was in de gesprekken niet duidelijk op welke manier goede ervaringen met rechtspraak of overheid instanties tot meer verbondenheid had geleid. Er was een verwachting dat bemiddeling bij civiele zaken potentie had om relaties te mediëren volgens de filosofie van gemeenschap gericht herstelrecht. Maar bij de burenruzies en meerdere geweldpleging incidenten gaven de gedaagden aan dat ze juist niet wilden dat de benadeelde partijen aanwezig waren tijdens het verhoor. Ze waren er zeker van dat het zou escaleren, en niet tot de verwachte reparatie en herintegratie zou leiden. Ze waren dus helemaal niet op zoek naar het heropbouwen van relaties, en wilde escalatie en emotioneel ophef juist vermijden. En het ging in dit geval om een oude vriend, bekende buurtgenoten in de sociale cirkels van desbetreffende gedaagden en bewoners. Ook na de zitting wilden ze niet in contact komen, zoals op straat of andere gelegenheden. Uit de resultaten is niet precies duidelijk of wijkrechtspraak invloed heeft op het heropbouwen van relaties. De geraadpleegde literatuur en professionals duiden wel dat dat het geval zou moeten zijn. Overigens zijn tijdens wijkrechtspraak zittingen weinig tot geen spraak van civiele zaken geweest, wat origineel wel de bedoeling was van het opzet. Dankzij deze wending is er uiteindelijk weinig inzicht geweest op mechanismes die afhankelijk zijn van civiele zaken en bemiddeling zoals "re-integrative shaming". Wel was duidelijk dat voor gemeenschap gerichte recht praktijken enige bereidheid nodig is om mee te werken vanuit alle partijen, en dat was onverwachts niet het geval was in dit onderzoek.

4.4 Welke aanwijzingen zijn er dat wijkrechtspraak invloed heeft op samenwerking tussen bewoners, rechtsinstanties en andere organisaties?

Samenwerking werd geanalyseerd op twee verschillende dimensies, namelijk de samenwerking tussen bewoners en instanties, en bewoners onderling. Als eerst thema kwam opkomst naar voren. Volgens de respondenten is de opkomst bij wijkrechtspraak zittingen hoger dan reguliere zittingen. Maar ook

andere stappen in de procedure genoten van hogere opkomst, zoals afspraken met de advocaat, reclassering, sociale hulpverlening etc. Gedaagden waren meer bereid om op te dagen tijdens verschillende momenten. Echter waren er nog wel veel mensen die niet kwamen op dagen. Verder is in de gesprekken met professionals naar voren gekomen dat recidive op eerste blik gedaald zou zijn. Hoewel er geen concrete getallen waren gaven bijna alle professionals aan dat ze dezelfde gedaagden niet meer tegenkwamen in verschillende stappen het strafrechtstelsel. Dit effect werd vooral toegewijd aan hoe het MDO in elkaar zit bij wijkrechtspraak in tegenstelling tot reguliere rechtspraak.

“Maar, ik zie in ieder geval nog niet dezelfde mensen terugkomen gelukkig.”

“De advocaten die ik onlangs heb gesproken... Die hadden geconstateerd. En dat is geen eindconclusie totaal niet. Maar bij deze vier of vijf advocaten... Die zeiden allemaal, die zijn allemaal niet teruggevallen, hun cliënten. En dat durf ik toch niet te zeggen. Dat dat in andere gevallen zo is.”

Uit de interviews kwam ook naar voren dat de rol van advocaten anders is bij wijkrechtspraak. Respondenten gaven aan dat advocaten een dichtere kijk hebben op de gedaagden vergeleken met reguliere rechtspraak. Er is een nauwere samenwerking tussen advocaten en gedaagden, en kan het zelfs tot bepaalde relatie dynamiek leiden. Er is een wisselwerking van samenwerking tussen de advocatuur en gedaagden. Uit de gesprekken met de gedaagden bleek dat advocaten een belangrijke rol spelen bij het oriënteren en informeren van gedaagden over de procedures binnen rechtspraak. Daarnaast waren er geen andere aanwijzingen in de resultaten dat er een betere samenwerking plaatsvindt met instanties buiten de advocatuur en hogere opkomst.

4.5 Welke obstakels of beperkingen worden er ervaren door buurtbewoners en andere belanghebbenden in de procedure van wijkrechtspraak?

Uit de interviews kwamen een aantal uitdagingen naar voren. Vanuit de organisatie van wijkrechtspraak was een van de uitdagingen de werving van zaken voor wijkrechtspraak zittingen. Het doel was namelijk om vooral civielrecht en bestuursrecht zittingen te werven, echter dankzij een aantal onverwachte ontwikkelingen zoals het corona crisis zijn de meeste zaken vanuit het strafrecht systeem behandeld. De organisatoren zijn bezig met het werven van andere soorten zaken buiten het strafrecht zoals zorgverzekering zaken, maar dat blijkt ook lang te duren en ingewikkeld te zijn. Daarnaast kost deze interventie veel middelen en is het nog niet duidelijk hoe groot de capaciteit is. Echter is wel duidelijk dat er een bepaalde capaciteit is bij het bieden van wijkrechtspraak. De potentiële voordelen die wijkrechtspraak biedt zijn grotendeels te danken aan de korte lijnen tussen de werkende partijen, en de tijdsbestek die ze hebben voor zaken via het MDO. Wanneer te veel zaken behandeld worden en de capaciteit overschreden wordt is er een aanzienlijke kans dat die wegvallen.

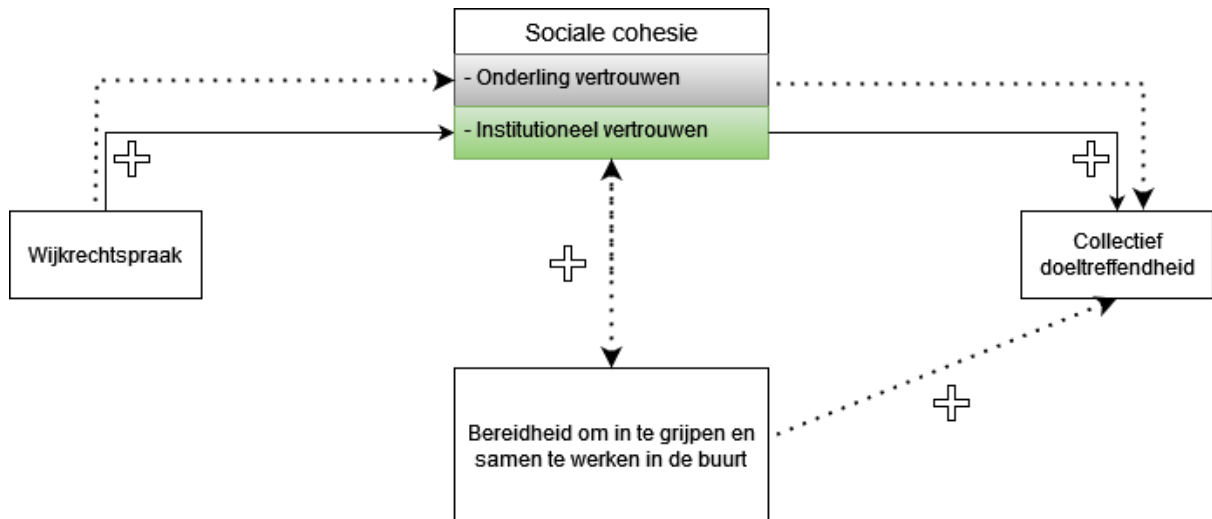
Daarnaast was een van de grote beperkingen vanuit het perspectief van de gedaagden het waarborgen van anonimiteit. In het vooronderzoek kwam naar boven dat de re-integratie van gedaagden tot de samenleving belangrijk was voor aspecten als recidive. Tijdens het onderzoek bleek dat 3 van de 5 gedaagden juist meer anonimiteit wilden. De schaamte voor een zaak speelde een belangrijke rol voor de noodzaak aan anonimiteit. 3 gedaagden hadden moeite met gezichtsvertoning nadat de zaak zich in de sociale kringen had verspreid. Een van de gedaagden ging bijvoorbeeld veel minder naar de plaatsen waar hij vaak was en bleef veel binnen, een andere verdachte werd vaak gelasterd over het incident en kwam daardoor in veel conflicten, en een andere verdachte was bang dat mensen hem anders zouden zien en vermeed sociaal contact. Echter hadden 2 gedaagden minder moeite met gezichtsvertoning en schaamte.

Tot slot werd er veel gesproken over lage mate van naamsbekendheid onder gedaagden en bewoners. Ondanks de moeite vanuit de organisatorische werkwijzen was het overduidelijk dat weinig

gedaagden en wijkbewoners van wijkrechtspraak af wisten. Deze thema kwam voor bij alle professionals. Ook alle 5 geïnterviewde gedaagden hadden nooit gehoord van wijkrechtspraak, wat logisch was aangezien ze niet allemaal in Rotterdam-Zuid woonachtig zijn. Organisatoren gaven wel aan dat er in de toekomst aan naamsbekendheid gewerkt gaat worden.

4.6 Conceptueel model

Figuur 2. Conceptueel model

In de resultaten blijkt dat institutioneel vertrouwen positief wordt beïnvloed door wijkrechtspraak. Hetzelfde kan niet gezegd worden over onderling vertrouwen. De verwachting is nog wel dat het positief is, maar daar was praktisch geen adequaat zicht op om te concreet te constateren. Bij verder onderzoek kan ook die relatie getoond worden. Via institutioneel vertrouwen heeft wijkrechtspraak dus een positief effect op collectief doeltreffendheid. Ook over de bereidheid om in te grijpen en samen te werken in de buurt waren geen concrete bevindingen vanuit het onderzoek. Wel is de aannemelijke verwachting nog steeds dat er een positieve wisselwerking bestaat tussen sociale cohesie en bereidheid. Vanuit de literatuur zou hogere mate van sociale cohesie leiden tot meer bereidheid en samenwerking, en andersom zou hogere mate van bereidheid en samenwerking kunnen leiden tot hogere mate van sociale cohesie. Maar daar kan geen uitspraak over gedaan worden wat betreft het onderzoek. Alleen de positieve relatie tussen wijkrechtspraak en institutioneel vertrouwen kon concreet aangetoond worden.

5. Conclusie

Het doel van het onderzoek was om te verkennen of wijkrechtspraak invloed zou hebben op de kenmerken van collectief doeltreffendheid in Rotterdam-Zuid. Daarvoor was dit onderzoek uitgevoerd met de hoofdvraag, “Welke aanwijzingen zijn er dat wijkrechtspraak een positief invloed heeft op aspecten van collectief doeltreffendheid in Rotterdam-Zuid?”. De verwachting was dat de mate van sociale cohesie en bereidheid tot inzetten zouden stijgen via verschillende mechanismes zoals re-integratief bemiddeling bij civiele zaken die relaties zouden repareren in de buurt, positieve ervaringen van gedaagden met afdoening, en sociale besmetting binnen sociale netwerken in de buurt. Het was niet mogelijk om te herleiden of re-integratief bemiddeling voor beter onderling vertrouwen en cohesie had gezorgd want er waren geen civiele zaken behandeld bij de wijkrechter dankzij de corona crisis. Daarnaast waren er wel andere bevindingen. Uit de resultaten bleek dat de kracht van wijkrechtspraak vooral toegewijd wordt aan het multidisciplinair overleg (MDO). Dankzij het MDO wordt beter maatwerk geleverd aan gedaagden met complexe problematiek dat vervolgens zorgt voor een stijging in institutioneel vertrouwen. Bovendien bleek uit de resultaten dat gedaagden wijkrechtspraak als prettig ervaren en de opkomst hoger was vergeleken met procedures binnen reguliere rechtspraak. Daarbuiten is de directe correlatie tussen wijkrechtspraak en collectief doeltreffendheid niet geconstateerd. Wel is de positieve relatie tussen wijkrechtspraak en institutioneel vertrouwen aangetoond, en institutioneel vertrouwen maakt deel uit van collectief doeltreffendheid. Over de effecten van sociale besmetting zijn er niet veel aanwijzingen gevonden in het onderzoek. De naamsbekendheid was laag en de rimpeleffect was beperkt.

Wijkrechtspraak heeft veel potentie om de sociale gezondheid kenmerken zoals elementen van collectief doeltreffendheid van een buurt te versterken via het leveren van maatwerk en het oplossen van complexe problematiek, maar die potentie wordt nog niet volledig benut.

6. Discussie

6.1 Beperkingen

Eerst moeten de beperkingen aangegeven worden zoals eerder in de methodologie gedeelte dat er geen direct contact is geweest met gedaagden die wijkrechtspraak hebben ervaren. De thema's die relevant zijn tot de ervaring van bewoners zijn via professionals onderzocht die met gedaagden in nauw contact staan. Daarnaast waren de gedaagden die wel gesproken zijn van homogene opmaak en kan het niet gegeneraliseerd worden buiten die doelgroep. Verder waren de interview vragen in sommige gevallen afwisselend en beïnvloedt dat de betrouwbaarheid negatief. Als reflectie zou het beter geweest zijn als elk interview door dezelfde persoon was afgenomen, zo kon de topic lijst en gesprekstof meer relevant blijven tot de relevante thema's. Deze beperkingen waren grotendeels het resultaat van schaarse middelen, privacy en beperkte toegang tot kwetsbare mensen en gevoelige informatie gezien de natuur van het onderzoekonderwerp.

6.2 Interpretatie van de resultaten

6.2.1 Directe relatie tussen kenmerken van collectief doeltreffendheid en wijkrechtspraak

De directe relatie tussen collectief doeltreffendheid en wijkrechtspraak was moeilijk aan te tonen via de gesprekken die gevoerd zijn. In het algemeen lijkt het erop dat de aanpak vanuit de organisatorische opmaak van de interventie het belangrijkste zijn voor de positieve effecten die verwacht worden van het instrument. Dan gaat het specifiek om de toegevoegde waarde van het MDO voor de zitting procedure dat leidt tot maatwerk bij het verdict van de wijkrechter. Samenwerking tussen professionals in de voorfase van een zitting was juist de kracht van wijkrechtspraak omdat het voor beter maatwerk zorgt in relatie tot reguliere rechtspraak. Bij reguliere rechtspraak is namelijk geen sprake van een MDO, en vooral niet met zo veel betrokken partijen. Dankzij het snelle contact en

samenwerking kunnen aspecten die in het MDO voorkomen sneller en meer adequaat behandeld worden tussen de advocatuur, reclassering, openbaar ministerie, politie en sociale dienstverlening en kan tijdens de zitting de rechter beter geadviseerd worden op de best passende strafmaat of traject vanuit de rapportage van de reclassering. Het beter kunnen leveren van maatwerk was dus het belangrijkste effect. Uit de resultaten bleek ook dat een probleemoplossend focus effectief was bij het aanpakken van complexe problematiek. Daardoor kan wijkrechtspraak zeker effectief zijn met betrekking tot het duurzame oplossen van complexe problematiek. Echter of dat dan tot sterker collectief doeltreffendheid leidt was dus onduidelijk.

6.2.2 Vertrouwen en sociale besmetting

Verder ervaren gedaagden betere ervaringen met instanties dankzij het geleverde maatwerk vanuit het MDO. Omdat goede ervaringen met rechtspraak tot meer vertrouwen leiden bij gedaagden betekent dat dus wel dat wijkrechtspraak een positieve relatie heeft met institutioneel vertrouwen. Het is namelijk duidelijk dat de opstapeling van geïsoleerde ervaringen met instanties het algemene beeld van de verdachte scheppen. Echter of deze ervaringen ook het vertrouwen spreiden in een buurt via sociale besmetting is nog de vraag. Wel denken de meeste professionals dat dat het geval is, maar hier kan niks concreets gezegd over worden omdat wijkrechtspraak nog nieuw is. De verwachte mechanisme vanuit de literatuur is dus wel functioneel, maar kan niks gezegd worden over of het marginaal waardevol is. En dan gaat het specifiek om dat vertrouwen stijgt bij gedaagden, en dat de kans bestaat dat die vertrouwen zich verspreid via sociale besmetting. Echter suggereert de lage mate van naamsbekendheid dat weinig mensen het over wijkrechtspraak hebben, en dat de sociale besmetting dus beperkt is.

6.2.3 Onderling vertrouwen en helen van relaties

Helaas zijn tijdens wijkrechtspraak zittingen weinig tot geen civiele zaken behandeld. Dit kwam door de onverwachte corona crisis die het project van wending heeft doen veranderen. Een van de verwachte effecten was dat bemiddeling of mediatie tijdens civiel wijkrechtspraak zou leiden tot het repareren of verbeteren van relaties tussen buurtgenoten. En dat zou dan leiden tot meer onderling vertrouwen en samenwerkvermogen tussen bewoners, en bereidheid tot inzetten, wat uiteindelijk leidt tot hogere mate van collectief doeltreffendheid. Maar omdat organisatoren genoodzaakt bijna alleen maar strafzaken hebben behandeld is er tijdens dit onderzoek weinig tot geen inzicht geweest tot deze dynamiek. Dat was niet duidelijk bij het vooronderzoek en oriëntatie wanneer de verwachte verbanden en mechanismes vanuit de literatuur werden ontworpen. Daar kan in de toekomst beter naar gekeken worden omdat de organisatoren meer civiel en bestuursrecht zaken gaan behandelen in de toekomst zoals eerst het idee was met wijkrechtspraak.

6.3 Beleidsrelevantie en aanbevelingen

In het algemeen is de uitvoering van wijkrechtspraak vanuit organisatorisch perspectief effectief. Maar er zijn wel opmerkingen en aanbevelingen wat betreft actueel en toekomstig beleid om de potentiële voordelen beter te behalen.

6.3.1 Wijkteams en gemeente

Wat in de interviews naar voren kwam was dat origineel de wijkteams vanuit de gemeente ook deel uit zouden maken van de procedure. Sociale dienstverlening vanuit de gemeente is waardevol omdat bewoners vaak als eerst in contact komen met woon, werk en andere soorten begeleiders in het wijkteam, en zij bouwen een waardevolle relatie op die nog volledig onbenut wordt. Zij kunnen veel waarde toevoegen tijdens of voor het MDO. De aanbeveling is dan ook, includeer begeleiders en andere gedeeltes van het wijkteam bij de procedure, door bijvoorbeeld informatie te schaffen voor of

tijdens het MDO. Dat zou de potentie van wijkrechtspraak beter realiseren. Zo kan wijkrechtspraak doelgericht mensen helpen in een wijk.

6.1.2 Capaciteit behouden

Bij het leveren van wijkzittingen moet de capaciteit sterk in geding genomen worden vanuit de organisatoren. Bij het omschakelen naar andere zaken, en groeien in grootte moeten organisatoren duidelijke de capaciteit aangeven en aanhouden. Er is gevaar dat de toegevoegde waarde van het MDO daalt omdat de werkdruk te hoog wordt voor de belanghebbende partijen.

6.1.3 Anonimiteit waarborgen

Een onverwachte bevinding was dat anonimiteit belangrijk was, wat tegenstrijdig is met een van de belangrijke doelen van wijkrechtspraak als instrument, namelijk de buurt betrekken bij het proces van rechtspraak. De organisatoren van wijkrechtspraak moeten deze tegenstrijd in geding nemen bij het vormen van toekomstig beleid. Een optie is om de werving van de zaak niet vanuit het ZSM en organisatie te doen maar vanuit het initiatief van de gedaagden. Wel is er een kans dat daardoor minder mensen wijkrechtspraak zittingen hebben. Een compromis zou zijn dat na de werving vanuit het ZSM de gedaagden speciale toestemming moeten geven om in plaats van bij de reguliere rechter bij de wijkrechter te zitten. Bovendien kan er ook toestemming gevraagd worden voor meerdere aspecten zoals besloten zitting. Daarnaast kan er ook via de wijkteams van de gemeente gedaagden doelgericht geselecteerd worden met toestemming.

6.1.4 Marketing en evenementen

Tot slot was een groot probleem dat weinig tot niemand bekend was met wijkrechtspraak. De naamsbekendheid ligt erg laag onder gedaagden en bewoners. Omdat er met veel privacy en anonimiteit gewerkt moet worden is het niet wenselijk om mensen simpelweg naar de buurtzittingen toe te trekken. Een aanbeveling is dat de organisatoren twee dingen doen. Als eerst het gebruik van klassieke marketing technieken zoals reclames, blogs en vlogs, digital marketing etc. Daar zijn ze al mee bezig maar was duidelijk dat er meer gedaan kon worden. En als tweede kunnen organisatoren regelmatig evenementen organiseren die de bewoners van de wijk naar het buurthuis trekken. Bijvoorbeeld open dagen, informatie avonden, sociale bijeenkomsten etc. Dit kan voor naamsbekendheid zorgen op locatie zonder de anonimiteit en privacy kwetsbaar te maken van gedaagden.

6.4 Onderzoek relevantie en aanbevelingen

Veel van de voorkomende literatuur waar het onderzoek gebaseerd op was met betrekking tot collectief doeltreffendheid was vooral afkomstig vanuit Amerikaans context. Er is eigenlijk een gelegenheid om de toepasbaarheid binnen Nederlandse context te verkennen. Daar heeft dit onderzoek aan bijgedragen. Daarnaast is er in prominente literatuur wat betreft collectief doeltreffendheid zoals van Sampson (1997) weinig inzicht over de rol van instanties. Wel is duidelijk in later onderzoek dat er een correlatie tussen instanties en collectief doeltreffendheid bestaat. Het gaat dan vooral om vertrouwen in het politieapparaat, en andere politie gerelateerde kenmerken zoals aanwezigheid en zichtbaarheid van de politie in de buurt. Er zijn dus aanwijzingen vanuit dit onderzoek dat de rol van instanties in deze relatie relevant zijn en dat institutioneel vertrouwen inderdaad van belang is. Ook daar heeft dit onderzoek bijdrage aan geleverd.

Daarnaast kunnen toekomstige studies gebruik maken van aanvullende methoden om een beter inzicht te krijgen over de dynamiek en relaties tussen wijkrechtspraak en collectief doeltreffendheid. Bijvoorbeeld etnografisch onderzoek waar onderzoekers voor een langere periode in direct contact staan met gedaagden die geconfronteerd worden met complexe problematiek. Zo kunnen zij dieper en beter inzicht geven over de veronderstelde relaties. Onderzoekers kunnen een

vertrouwelijke relatie opbouwen met gedaagden door langer mee te lopen in het alledaagse leven. Tot slot kunnen onderzoekers kwantitatieve evaluatie uitvoeren om zaken als recidive te verkennen. Zo kunnen onderzoekers empirisch kijken naar de invloed van wijkrechtspraak.

7. Bibliografie

- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman.
- Bazemore, G., & Schiff, M. (2015). *Restorative community justice: Repairing Harm and Transforming Communities*. New York: Routledge. doi:<https://doi.org/10.4324/9781315721347>
- Braithwaite, J. (1989). *Crime, shame and reintegration*. Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511804618
- Braithwaite, J. (2004). Restorative justice and De-professionalisation. *The Good Society*, 28-31. doi:10.1353/gso.2004.0023
- Browning, C., & Cagney, K. (2002). Neighborhood Structural Disadvantage, Collective Efficacy, and Self-Rated Physical Health in an Urban Setting . *Journal of Health and Social Behavior* , 383-399. doi:10.2307/3090233
- Burawoy, M. (2005). For Public Sociology. *American Sociological Review*. doi:10.1177/000312240507000102
- Burchfield, K., & Silver, E. (2013). Collective efficacy and crime in Los Angeles neighborhoods: implications for the Latino paradox. *Sociological Inquiry*, 154-176.
- Christakis, N., & Fowler, J. (2012). Social contagion theory: examining dynamic social networks and human behavior. *Statistics in Medicine*, 556-577. doi:doi.org/10.1002/sim.5408
- Erickson, P. (2012). A comparative study of the influence of collective efficacy on substance use among adolescent students in Philadelphia, Toronto, and Montreal. *Addiction research & theory*, 11-20. doi:10.3109/16066359.2010.530710
- Fagan, A., Wright, E., & Pinchevsky, G. (2013). The protective effects of neighborhood collective efficacy on adolescent substance use and violence following exposure to violence. *Journal of youth and adolescence*, 1498. doi:10.1007/s10964-013-0049-8
- Ganotice, F., Chan, L., Shen, X., Lam, A., Wong, G., Liu, R., & Tipoe, G. (2022). Team cohesiveness and collective efficacy explain outcomes in interprofessional education. *BMC Medical education*, 820. doi:10.1186/s12909-022-03886-7.
- Gavrielides, T. (2007). *Restorative justice theory and practice: Addressing the discrepancy*. Helsinki: HEUNI. Opgehaald van ISBN 978-952-5333-32-9
- Gerstner, D., Wickes, R., & Oberwittler, D. (2019). Collective Efficacy in Australian and German Neighborhoods: Testing Cross-Cultural Measurement Equivalence and Structural Correlates in a Multi-level SEM Framework. *Social Indicators Research: An International and Interdisciplinary Journal for Quality-of-Life Measurement*, 1151-1177. doi:10.1007/s11205-019-02081-4
- Grootelaar, H., Schelfhout, D., & van Duijneveldt, I. (2020). *Evaluatie Rotterdamse Regelrechter en Haagse Wijkrechter*. Den Haag: Raad voor de Rechtspraak.
- Het Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak. (2023). *Oriëntatiepunten voor straftoemeting en LOVS-afspraken*. Het Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak. Opgehaald van <https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/Orientatiepunten-en-afspraken-LOVS.pdf>

- Hudson, J. (2006). Institutional Trust and Subjective Well-Being across the EU. *International Review for Social Sciences*, 43-62. doi:10.1111/j.1467-6435.2006.00319.x
- Jongebreur, W., & Onstenk, A. (2022). *Wijkrechtspraak op Zuid: Eindevaluatie*. Het Bestuurlijke Ketenberaad.
- Kaasa, A., & Andriani, L. (2021). Determinants of institutional trust: the role of cultural context. *Journal of institutional economics*, 45-65. doi:10.1017/S1744137421000199
- Karp, D., & Clear, T. (2000). Community Justice: A Conceptual Framework. In D. Karp, & T. Clear, *Criminal Justice 2000: Boundary changes in criminal justice organizations* (pp. 323-368). National Institute of Justice.
- Kleinhans, R., & Bolt, G. (2011). Like Chicken and Eggs. On the Intricate Interplay between Neighborhood Disorder and Collective Efficacy. *Paper presented at the International RC21 conference*.
- Lemer, E. M. (1967). *Human deviance, social problems, and social control*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Lipps, J., & Schraff, D. (2020). Regional inequality and institutional trust in Europe. *European Journal of Political Research*, 892-913. doi:10.1111/1475-6765.12430
- Lockey, S., Graham, L., & Purves, L. (2019). The impact of a local community engagement intervention on residents' fear of crime and perceptions of the police. *International Journal of Police Science & Management*, 168-180. doi:10.1177/1461355719856039
- Maimon, D., Browning, C., & Gunn, J. (2010). Collective efficacy, family attachment, and urban adolescent suicide attempts. *Journal of health and social behaviour*, 307-234. doi:10.1177/0022146510377878
- Mazerolle, L., Wickes, R., & McBroom, J. (2010). Community variations in violence: the role of social ties and collective efficacy in comparative context. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 3-30.
- Menkel-Meadow, C. (2007). Restorative Justice: What Is It and Does It Work? *Annual review of Law and Social science*, 161-187. doi:doi.org/10.1146/annurev.lawsocsci.2.081805.110005
- Miethe, T., Reese, E., & Lu, H. (2000). Reintegrative Shaming and Recidivism Risks in Drug Court: Explanations for Some Unexpected Findings. *Crime & Delinquency*, 522-541. doi:10.1177/0011128700046004006
- Mulvey, P. (2011). *Highlights from pathways to desistance: A longitudinal study of serious adolescent offenders*. United States of America: Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention. doi:10.3886/ICPSR29961.v2
- Murphy, K., & Harris, N. (2007). Shaming, Shame and Recidivism: A Test of Reintegrative Shaming Theory in the White-Collar Crime Context. *British Journal of Criminology*, 900-917.
- Nagin, D., & Cullen, F. a. (2009). Imprisonment and Reoffending. *Crime and Justice*, 115-200. doi:10.1086/599202
- Rechstpraak.nl. (2023, Maart 1). *Www.Rechtspraak.nl*. Opgehaald van [Www.Rechtspraak.nl: https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Rechtspraak-in-Nederland/Rechters/Paginas/Strafrechter.aspx](https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Rechtspraak-in-Nederland/Rechters/Paginas/Strafrechter.aspx)

- Robinson, G., & Shapland, J. (2008). Reducing Recidivism: A Task for Restorative Justice? *The British Journal of Criminology*, 337-358. doi:10.1093/bjc/azn002
- Rychlak, R. (1990). Society's moral right to punish: A further exploration of the denunciation theory of punishment. *Tulane law review*.
- Sampson, R. J. (2012). *Great American City: Chicago and the Enduring Neighborhood Effect*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Sampson, R., & Wilson, W. (1995). Towards a theory of race, crime and urban. *Crime and Inequality*, 37-54.
- Sampson, R., Raudenbush, S., & Earls, F. (1997). Neighborhoods and Violent Crime: A Multilevel Study of Collective Efficacy. *Science*, 918-924.
- Sherman, L. W., Strang, H. (.), & Barnes, G. (. (2007). Restorative justice: the evidence. *The smith institute*.
- Skogan, W., & Maxfield, M. (1981). *Coping with crime: Individual and neighborhood reactions*. Sage Publications.
- Stajkovic, A., Lee, D., & Nyberg, A. (2009). Collective efficacy, group potency, and group performance: Meta-analyses of their relationships, and test of a mediation model. *Journal of applied psychology*, 814.
- Strang, H., Lawrence, S., Angel, C., Woods, D., Bennet, S., Newbury-Birch, D., & Inkpen, N. (2006). Victim Evaluations of Face-to-Face Restorative Justice Conferences: A Quasi-Experimental Analysis. *Journal of Social Issues*, 281–306. doi:https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2006.00451.x
- Tasa, K., Taggar, S., & Seijts, G. (2007). The Development of Collective Efficacy in Teams: A Multilevel and Longitudinal Perspective. *Journal of Applied Psychology*, 17-27. doi:10.1037/0021-9010.92.1.17
- Taylor, S., Bogdan, R., & DeVault, M. (2015). *Introduction to Qualitative Research Methods: A Guidebook and Resource*. Wiley.
- Tyler, T., Sherman, L., & Strang, H. B. (2007). Reintegrative Shaming, Procedural Justice, and Recidivism: The Engagement of Offenders' Psychological Mechanisms in the Canberra RISE Drinking-and-Driving Experiment. *Law & Society Review*, 553-586. doi:10.1111/j.1540-5893.2007.00314.x
- Umbreit, M. (1999). Victim-offender mediation in Canada: The impact of an emerging social work intervention. *Conflict Resolution Quarterly*, 215-227. doi:https://doi.org/10.1177/002087289904200209
- Uslaner, E. (2002). *The moral foundations of trust*. Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511614934
- Yesberg, J., & Bradford, B. (2021). Policing and collective efficacy: A rapid evidence assessment. *International Journal of Police Science & Management*. doi:10.1177/14613557211026938
- Zehr, H. (2002). *The little book of restorative justice*. . Good books.

BIJLAGE

Bijlage 1 – Ethische checklist

CHECKLIST ETHICAL AND PRIVACY ASPECTS OF RESEARCH

INSTRUCTION

This checklist should be completed for every research study that is conducted at the Department of Public Administration and Sociology (DPAS). This checklist should be completed *before* commencing with data collection or approaching participants. Students can complete this checklist with help of their supervisor.

This checklist is a mandatory part of the empirical master's thesis and has to be uploaded along with the research proposal.

The guideline for ethical aspects of research of the Dutch Sociological Association (NSV) can be found on their website (http://www.nsv-sociologie.nl/?page_id=17). If you have doubts about ethical or privacy aspects of your research study, discuss and resolve the matter with your EUR supervisor. If needed and if advised to do so by your supervisor, you can also consult Dr. Bonnie French, coordinator of the Sociology Master's Thesis program.

PART I: GENERAL INFORMATION

Project title: Master's thesis about: The impact of "Wijkrechtspraak op Zuid" on trust in the Dutch criminal justice system and the courts in particular.

Name, email of student: Mert Gul, 611904mg@eur.nl

Name, email of supervisor: Arjen Leerkes, leerkes@essb.eur.nl

Start date and duration: 17-02-23 / 25-06-23 (?)

Is the research study conducted within DPAS YES - ~~NO~~

If 'NO': at or for what institute or organization will the study be conducted?

(e.g. internship organization)

PART II: HUMAN SUBJECTS

1. Does your research involve human participants. YES - ~~NO~~

If 'NO': skip to part V.

If 'YES': does the study involve medical or physical research? ~~YES~~ - NO

Research that falls under the Medical Research Involving Human Subjects Act ([WMO](#)) must first be submitted to [an accredited medical research ethics committee](#) or the Central Committee on Research Involving Human Subjects ([CCMO](#)).

2. Does your research involve field observations without manipulations that will not involve identification of participants. ~~YES~~-- NO

If 'YES': skip to part IV.

3. Research involving completely anonymous data files (secondary data that has been anonymized by someone else). ~~YES~~-- NO

If 'YES': skip to part IV.

PART III: PARTICIPANTS

1. Will information about the nature of the study and about what participants can expect during the study be withheld from them? ~~YES~~ - NO

2. Will any of the participants not be asked for verbal or written 'informed consent,' whereby they agree to participate in the study? ~~YES~~-- NO

3. Will information about the possibility to discontinue the participation at any time be withheld from participants? ~~YES~~-- NO

4. Will the study involve actively deceiving the participants? ~~YES~~ - NO

Note: almost all research studies involve some kind of deception of participants. Try to think about what types of deception are ethical or non-ethical (e.g. purpose of the study is not told, coercion is exerted on participants, giving participants the feeling that they harm other people by making certain decisions, etc.).

Does the study involve the risk of causing psychological stress or negative emotions beyond those normally encountered by participants? ~~YES~~-- NO

Will information be collected about special categories of data, as defined by the GDPR (e.g. racial or ethnic origin, political opinions, religious or philosophical beliefs, trade union membership, genetic data, biometric data for the purpose of uniquely identifying a person, data concerning mental or physical health, data concerning a person's sex life or sexual orientation)? YES - ~~NO~~

Will the study involve the participation of minors (<18 years old) or other groups that cannot give consent?~~YES~~ - NO

Is the health and/or safety of participants at risk during the study? ~~YES~~ - NO

Can participants be identified by the study results or can the confidentiality of the participants' identity not be ensured? ~~YES~~ - NO

Are there any other possible ethical issues with regard to this study? ~~YES~~— NO

If you have answered 'YES' to any of the previous questions, please indicate below why this issue is unavoidable in this study.

This thesis conducts a study on the impact of "Wijkrechtspraak op Zuid" on trust in the Dutch criminal justice system. It also examines the possible effects on sociocultural and socioeconomically disadvantaged groups. For this reason, questions may be asked about a person's ethnic background.

What safeguards are taken to relieve possible adverse consequences of these issues (e.g., informing participants about the study afterwards, extra safety regulations, etc.).

Participants will be informed in advance of the purpose of the study. Permission is also requested through an informed consent form.

Are there any unintended circumstances in the study that can cause harm or have negative (emotional) consequences to the participants? Indicate what possible circumstances this could be.

It is possible that traumatic experiences of the participants are part of the answer during an interview, causing temporary emotional distress.

Please attach your informed consent form in Appendix I, if applicable.

Continue to part IV.

PART IV: SAMPLE

Where will you collect or obtain your data?

not specifically known yet (?)

Note: indicate for separate data sources.

What is the (anticipated) size of your sample?

not specifically known yet (?)

Note: indicate for separate data sources.

What is the size of the population from which you will sample?

not specifically known yet (?)

Note: indicate for separate data sources.

Continue to part V.

Part V: Data storage and backup

Where and when will you store your data in the short term, after acquisition?

After the study is completed, the data collected will be appropriately deleted or stored in a protected location.

Note: indicate for separate data sources, for instance for paper-and pencil test data, and for digital data files.

Who is responsible for the immediate day-to-day management, storage and backup of the data arising from your research?

The data will be stored on an encrypted hard drive of professor Arjen Leerkes. When respondents request deletion the files will be deleted immediately. Otherwise they will be held till the thesis has completely transcribed the audio files.

How (frequently) will you back-up your research data for short-term data security?

They will only be stored once in an encrypted data storage location.

In case of collecting personal data how will you anonymize the data?

When conducted, the interviews are anonymized and the respondents' identities cannot be linked to their interview responses. During observations notes will be made such that identities cannot be recollected. However, for informants that work in wijkrechtspraak there will be made additional security within the notes because they could be identified by insiders considering their work space is small.

Note: It is advisable to keep directly identifying personal details separated from the rest of the data. Personal details are then replaced by a key/ code. Only the code is part of the database with data and the list of respondents/research subjects is kept separate.

PART VI: SIGNATURE

Please note that it is your responsibility to follow the ethical guidelines in the conduct of your study. This includes providing information to participants about the study and ensuring confidentiality in storage and use of personal data. Treat participants respectfully, be on time at appointments, call participants when they have signed up for your study and fulfil promises made to participants.

Furthermore, it is your responsibility that data are authentic, of high quality and properly stored. The principle is always that the supervisor (or strictly speaking the Erasmus University Rotterdam) remains owner of the data, and that the student should therefore hand over all data to the supervisor.

Hereby I declare that the study will be conducted in accordance with the ethical guidelines of the Department of Public Administration and Sociology at Erasmus University Rotterdam. I have answered the questions truthfully.

Name student: Mert Gul

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, roughly circular loop on the left and a series of horizontal and curved strokes on the right, all contained within a larger, irregular oval shape.

Date: 26-03-2023

Name (EUR) supervisor: Arjen Leerkes

A handwritten signature in black ink, featuring a long, vertical stroke on the left that curves slightly to the right, followed by a series of smaller, connected loops and strokes.

Date: 26-03-2023

Bijlage 2 – Lijst met onderwerpen

- Korte introductie van onderzoek en onderzoekers
- Introductie en achtergrond respondent / informant
- Perspectief en vertrouwen in de buurt
- Vertrouwen in instituties / juridisch systeem
- Wijkrechtspraak vergeleken met traditionele rechtspraak
- Samenwerkvermogen professionals en buurtbewoners
- Na-effecten in de buurt of juridisch systeem